

Plats för barn i staden!

Referat från seminarium anordnat av nätverket BUMS – Barns Utemiljö i Stockholm, Arbetsgruppen för en levande utemiljö för barn samt ABF ABF-huset 7 maj 2018

Louise Lindquist Sassene, arkitekt och studiochef på Sweco Architects

Louise Lindquist Sassene och kollegan Anna Ellingsen utgår båda från sina egna och sina barns liv i sina studier av hur livsmiljön i våra städer påverkar barns och vuxnas utveckling.

Utgångspunkten är om, och i så fall hur, de som arkitekter kan påverka barns framtidsutsikter.

Louise talade om epigenetik som beskrivs som en bro mellan arv och miljö – ”dina gener ärvs men är inte ditt öde”. Miljön påverkar genens sätt att fungera.

Vilka konsekvenser på cellnivå blir det när vi förtätar staden? Vi vet att barn som rör sig får fler synapser i hjärnan, att lek förhindrar fetma och cancer. Att träning, motion, livsstil, kost, etc kan påverka våra gener, bland annat i utvecklingen av cancer. Hon hänvisade även till sin artikel i Arkitekten 2017 om ”Den förtätade staden påverkar vårt DNA”.

Louise berättade att hon själv bor i Dalen i Enskede, byggt på 80-talet, där varje gård har sin egen lekplats. Men den större, näraliggande Dalenparken har naggats rejält i kanten, ¼ av ytan är försvunnen. Och nu planeras för ytterligare 700 bostäder inom det större friområdet Nytorps gårde. 2015 förlades i Stockholm 50 procent av ny bebyggelse på parkmark.

Förskolegårdarna tilldelas 0-10 m². Varför? Det ger en kortsiktig intäkt men betyder långsiktiga problem. Barn drabbas, men vem för deras röst? Notan för barns hälsa ser vi inte i dag, den kommer om tio eller tjugo år.

Mer vegetation ger mer blandad lek också mellan pojkar och flickor, inspirerar fantasin och uppmanar till rörelse.

”Vad är samhällsekonomi i att bygga en tät stad som man blir sjuk av?”

Anna Ellingsen, arkitekt, Studio Miljöer för lärande, Sweco Architects:

Anna bor i Årsta. Här kan barn röra sig ganska fritt. Men möjligheterna begränsas av byggplaner, framför allt i Årstaskogen. För barn med särskilda behov är det livsviktigt med områden där man kan röra sig fritt, att kunna utforska sin möjligheter i sin egen takt.

”Barns funktionshinder tydliggör alla barns behov”.

Anna berättade om det samarbete, bland annat i en workshop, som hon och Louise haft med Rolf Ekman, professor emeritus på Institutionen för neurovetenskap och fysiologi vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet.

I sin studie översatte de några av de vanligaste signalsubstanserna, neurotransmittor, till olika aktiviteter – och utifrån dessa arbetade de fram olika utemiljöer.

Aktiviteterna var fysisk aktivitet, nyfikenhet, sinne, återhämtning och vänskap.

1. Fysisk aktivitet = Dopamin, som underlättar lärande och stimulerar minne. Här handlar det om att springa, balansera, åka rutschkana. I studien visade de exemplet med puckelbollplanen, ”en interaktiv skulptur”, i Skärholmen.
2. Nyfikenhet = Endorfin, som dämpar oro och smärta. Att få upptäcka, skapa och förändra i utemiljön. Exempel Anders Franzéns park i Hammarby Sjöstad.
3. Sinne = Serotonin, som reglerar humör och impulser. Stimuleras bäst med naturmark, en oändlig källa till sinnesupplevelser. Som dessutom förändras med årstidernas växlingar till skillnad mot alla statiska miljöer.
4. Återhämtning = Gaba, som ger mindre stress och ångest. Barn behöver lugna platser för återhämtning och exemplet var ett buskage i nämnda Anders Franzéns park där barnen kan krypa in och gömma sig. En plats att dra sig tillbaka till.
5. Vänskap = oxytocin, som påverkar vår sociala inlärning, kärlek och dämpar stress. Exemplet en kompisgunga.

Anna och Louise beskrev hur de i sina projekt som arkitekter försöker täcka in dessa fem olika behov.

De konstaterade att grönskan trängs undan för konstgjorda miljöer och att parkerna som finns kvar utnyttjas allt hårdare. Det hårda slitaget framtvingar markbeläggning med hårda material, gummi och plastgräs. Det blir tråkigt, och det blir för varmt på sommaren. Vad händer när bara de hårdgjorda ytorna blir kvar?

När landskapsarkitekten kommer in i ett projekt är ytan för en gård i regel bestämd. Anna visade en ny skolgård i den mycket stora innegården på Henriksdalsberget. Där har en alldeles för liten yta framtvingat konstgjord beläggning av hela ytan. Brinkskolan i Täby har en bra utemiljö. Även här har man dock stora ytor med konstmaterial, och få skuggande träd.

Varje nytt bostadsprojekt borde föregås av en ordentlig barnkonsekvensanalys!

Anna nämnde att 1 000 skolor ska byggas i Sverige de närmaste tio åren. Nätverket Forum Bygga skola arbetar med riktlinjer för detta. <http://byggaskola.se/> Nätverket kommer att medverka i Almedalen 11 augusti kl 11. I diskussionen nämndes också att Parkplan för Stockholm är på remiss till augusti.

Lisa Lagerberg, specialpedagog på förskolorna i Lindhagen och lärare vid Södertörns högskola.

Lisa Lagerberg har tidigare lång erfarenhet bland annat som förskoleföreståndare. Lisa började med att redovisa erfarenheter från Förskolan Eden i Hornsberg. Gården delas med allmänheten. Föräldrar med egna barn kommer in och leker på gården vilket stör. Det betyder att man inte kan flytta ut verksamheter på gården. Det går inte att lämna saker ute. Man behöver en egen gård för att kunna göra projekt. Gårdar delade med de boende fungerar inte.

På marken finns bara konstgjorda material. Utomhus blir därför bara tråkigt. Det blir kort tid för lek. Barnen får aldrig leka klart. Därför bråkar barnen, det blir mycket konflikter. Det blir alltid bråk och stress på en för liten gård.

Det tar också lång tid att ta sig därifrån. Utflykter måste schemaläggas. När någon pedagog är sjuk kan man inte gå ut.

Det finns också säkerhetsrisker med små gårdar. Barnen klättrar över staketet. Konstgjorda gårdar blir istäckta på grund av sämre dränering och barnen kan inte gå ut. Föräldrarna klagar inte på utemiljön, deras fokus är barngruppernas storlek och säkerhet.

Får inte barnen röra sig har de också svårt att sitta ner. Det är deprimerande.

Det är 3 personal för 25 äldre barn respektive 16 yngre. Förskolan har öppet från 06 30 till 18 30. Det betyder att under delar av dagen finns inte hela personalen på plats.

Hagen är den bästa förskolan i Hornsberg. Den ska rivas för ett nybygge.

Vad ser vi framför oss?

BUMS har studerat olika planer under ett par års tid och vi kan inte se att det skett någon förändring åt det bättre, trots den debatt som varit i frågan.

Nedsänkt förskolegård i kv Enzymet i Hagastaden. 60-75 barn på en gård på ca 100 kvm. Bild och text: Emelie Brunge och Maria Engström, Nyréns

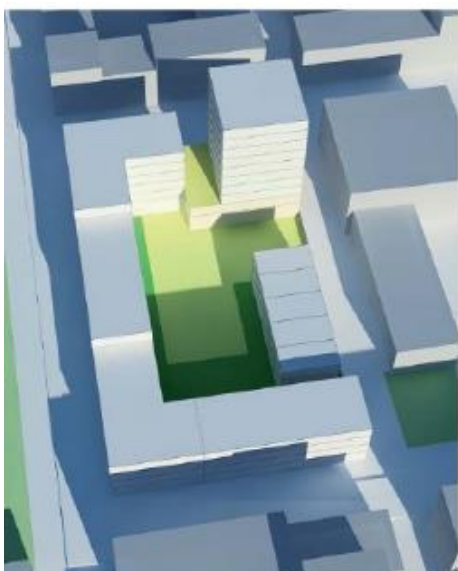
Hagastaden är skräckexemplet. När det kom fram hur dåligt det skulle bli i Hagastaden var det många som sa, även politiker, att så här kan vi inte ha det. De här miljöerna blir inte mänskovänliga. Men hur ser planerna ut nu? Inte bättre tycker vi.

Årstabergr. Ny bostadsbebyggelse vid Årstabergrs station. Tre utsläppsgårdar på vardera ca 200 kvm. Trångt, mörkt och långt till utflyktsmålet Årstaskogen. Det mesta av de ytor i Årstaskogens som är lämpade för lek är dessutom undantagna från det naturreservat som nyligen beslutats. Dessa ytor kommer att planeras för bebyggelse. <https://bevaraarstaskogen.wordpress.com/>

Tellus Towers. Förskolorna får gårdar som är för små, skuggiga och utan naturlig lekmiljö. Den största av dem, med 8 avdelningar, har sin gård på taket på tredje våningen mellan de höga husen. Gården är på alla sidor omgiven av mycket höga speglade fasader. Den är tidvis oanvändbar på grund av hårda vindar.

Slakthusområdet

Whites studie av förskolornas gårdar beskriver stora brister i kvaliteten.

Små och skuggiga gårdar, för små ytor, konflikter med boende osv. Men ändå innebär slutkommentaren från deras studie att kvarteren uppfyller de uppställda kraven från staden: (nyckeltalen som är exploatering 3.0, och 10 kvm per barn). Att jämför med 40 kvm per barn enligt Boverkets vägledning.

Lövholmen nära Liljeholmen

Den så kallade strukturplanen för Lövholmen har samma låga kvalitet och svåra brister som Slakthusområdet. Och ibland ännu mindre gårdar. De flesta av dessa ska samtidigt vara förskolegårdar, 5 kvm per barn. Som komplement till bostadsgårdarna planeras två parker, den ena på 1500 kvm den andra för 1400 kvm. Tillsammans 2900 kvm. Det är t.o.m. mindre än de 3000 kvm som Boverket anser att en förskolegård kräver för att bli bra. Till dessa 2900 kvm ska förskolorna hänvisas, men dessa ytor ska inte bara ta emot förskolorna utan alla andra i stadsdelen som föräldralediga, skolbarn, pensionärer osv. Strukturplanen är utarbetad av markägarna.

Litteratur om barns utemiljö

Barnens utemiljö har stor betydelse för deras psykiska och fysiska hälsa. Stockholm har gått från att vara en förebild i världen när det gäller barns utemiljö till att bli en stad där den försummas. Detta har uppmärksammats i ett stort antal rapporter och tidningsartiklar. Det finns också anvisningar, även från Stockholms stad, om hur barnens miljö bör se ut. Här följer ett urval av referenser:

Stockholms läns landsting: En bra utemiljö främjar hälsan bland förskolebarn

<http://folkhalsoguiden.se/amnesomraden/fysisk-aktivitet/informationsmaterial/forskolans-utemiljo/>

Kriterier för utemiljö på förskolor som främjar fysisk aktivitet och solskydd genom fri, aktiv lek

www.folkhalsoguiden.se/kidscape

Ur innehållet: Ytan bör överstiga 3 000 m²

Springutrymme, det vill säga barnen måste få en chans "att få upp farten".

Mellan hälften och två tredjedelar av ytan ska vara kuperad och bevuxen med vegetation som barnen använder i sin lek

Boverket: Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga.pdf>

SLU: Svenska kommuners arbete med planering av platser för barn

https://pub.epsilon.slu.se/12371/7/kylin_et_al_150616.pdf

Svensk Byggtjänst 2016: Plats för lek. Antologi

Stockholms stad: Integrerad barnkonsekvensanalys och dialog. Staden i ögonhöjd. September 2017

https://www.google.se/search?q=integrerad+barnkonsekvensanalys+och+dialog&rlz=1C1KMZB_enSE555SE558&oq=integrerad+barnkonsekvensanalys+och+dialog&aqs=chrome..69i57.16919j1j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8

Elisabet Andersson, Svenska dagbladet: Hopträngda barn.

<https://www.svd.se/om/hoptrangda-barn>

Kontaktuppgifter

Barns utemiljö i Stockholm (BUMS)

Elisabeth Edsjö, elisabeth.edsjö@bostadslaget.se

Helena Friman, hfriman@telia.com

Arbetsgruppen för en levande utemiljö för barn

Clarissa Kugelberg, clarissa.kugelberg@gmail.com

Karin Schibbye, karin.schibbye@gmail.com